
NEMZETI ÉS ETNIKAI KISEBBSÉGEK TÖRTÉNETE

Megfelelő szövetséges keresése. A szlovák-jugoszláv kapcsolatok vége. Kapcsolatfelvétel a szlovák és a független horvát állam között 1941-ben

Sovilj, Milan: Hledání vhodného spojenca. Konec slovensko-jugoslávských vztahů a navázání styků mezi slovenským státem a nezávislým státem Chorvátsko v roce 1941. = Historický časopis. 66. r. 2018. 2. no. 287-310. p.

Az 1939. március 14-én kikiáltott önálló szlovák államnak szövetségekre volt szüksége. Tiso kormánya már ebben az évben számos nagykövetség megnyitását tervezte.

Jugoszlávia a 2. világháború előtt már kiépített diplomáciai hálózattal rendelkezett. A vezető politikai körök semlegességre törekedtek, szerették volna elkerülni a konfliktust Németországgal és Olaszországgal egyaránt és a semlegesség megőrzését Szlovákia is előnyösnek találta. A pozsonyi jugoszláv diplomáciai képviselő megmaradását, majd 1939-ben az új nagykövet kinevezését a szlovák sajtó de facto az önálló Szlovákia elismerésének tudta be. Ezzel szemben Belgrádban Jozef Cieker charge d'affaires-ként a romániai szlovák nagykövet Ivan Milecz alárendeltjeként működött.

A szlovák-jugoszláv diplomáciai kapcsolatok megerősítését több politikai és gazdasági tényező is sürgette, így például a mélyponton lévő szlovák –magyar viszony és egy szoros gazdasági együttműködés szükségessége, amely megfelelő pénzügyi és kereskedelmi egyezség hiányában meghiúsult.

Azonban a két ország közötti diplomáciai kapcsolat erősödését a jugoszláv politikai elit (beleértve a szerb politikusokat, a szlovén klerikálisokat és a muzulmán szervezeteket is) nem szorgalmazta különöseb-

ben, ugyanis Szlovákia Németország támogatásával vált önálló állammá és attól tartottak, hogy a többnemzetiségű Jugoszlávia a volt Csehszlovákia sorsára juthat. Szlovákia így elsősorban a horvát ellenzéki politikusoktól, a kormányellenes és radikális horvát köröktől számíthatott szimpátiára és támogatásra.

Míg a német megszállás előtt Belgrádban charge d'affairs-rel szlovák nagykövetség működött, addig Pozsonyban 1940-ben csupán jugoszláv diplomáciai ügynökség volt S. Simić diplomáciai ügynökkel az élen.

A szlovák fél nehezményezte azt is, hogy a Jugoszláviába irányuló csehszlovák emigránsok ambivalensen viszonyultak a független Szlovákiához. A vezető jugoszláv politikusokat pedig zavarta a Hlinka gárda főparancsnokának pozitív hozzáállása Horvátország függetlenné válásához.

A belgrádi szlovák charge d'affairs, Jozef Cieker folyamatosan tájékoztatott a jugoszláv politikai eseményekről: 1941. március 20-án Jugoszlávia csatlakozott a hármak szövetségéhez, ami elsősorban szerb körökben nemtetszést váltott ki. Március 27-én D. Simović és B. Mirko-
vić tábornokokkal az élen megdöntötték a kormányt. Simović új kormányt alapított (részben az eddigi kormánypártokból és néhány ellenzéki párttal). A király a kiskorú II. Péter lett. Hitler eközben döntött Jugoszlávia megtámadásáról. Jozef Cieker a belgrádi szlovák ideiglenes ügyvivő is csalódottságát fejezte ki a kormányváltás miatt.

A rövid ideig tartó szlovák-jugoszláv diplomáciai kapcsolatok 1941 áprilisában zárultak le. Ennek egyik fő oka a szlovák és a horvát nemzet közötti párhuzam, ill. a volt Csehszlovákia és Jugoszlávia közötti analógia lehetett. A Horvát Parasztpárt elnöke, a korábbi kormány vezető ellenzéki politikusa, Vladko Maček az új kormány alelnökeként a jugoszláv államot védte és ennek az államnak a határain belül szerette volna tartani a horvát népet. Maga Cieker úgy vélte, hogy Maček döntése miatt a horvát nemzet elszalasztotta az alkalmat, hogy megvalósítsa önállósulási szándékát.

1941. április 5-én a Szlovén Néppárt vezető politikusai, akik egyben a jugoszláv kormány politikusai is voltak, F. Kulovec és M. Krek a belgrádi szlovák nagykövetség hivatalnokain keresztül próbáltak kapcsolatot létesíteni a Harmadik Birodalom képviselőivel. Nevezetesen az érdekelte őket, hogy mik a tervei Németországnak a szlovén területekkel. Ez a cselekedet többféleképpen értelmezhető: egyrészt sze-

paratizmusnak is tekinthető, akárcsak a horvát usztrasák önállósulási erőfeszítései, másrészt kifejezheték a március 27. után kialakult politikai helyzettel szembeni tiltakozásukat, ill. a Jugoszláv állammal való további együttműködés elutasítását is, de szimpátiájukat is a németek iránt, hogy a megfelelő pillanatban egyfajta államformát alakíthassanak ki az új német államszervezetben.

Jugoszlávia lerohanása a szlovák-jugoszláv kapcsolatok végét is jelentette. 1941. április 8-án Ribbentrop német külügyminiszter javasolta a szlovák-jugoszláv kapcsolatok megszakítását, amelyet a szlovák fél április 9-én, nyilvánosan ki is jelentett és okául a jugoszláv kormányváltást és a Németországgal szembeni ellenséges jugoszláv hozzáállást nevezte meg.

Miután 1941. április 10-én bevonult a német hadsereg Zágrábba, Slavko Kvaternik ezredes kikiáltotta a Horvát Független Államot, amelyet 1941. április 15-én Németország, Olaszország és Szlovákia is elismert. Az 1941. április 17-i jugoszláv kapituláció után Horvátország kiterjesztette területeit Boszniára és Vajdaságra. A „független” Horvátország nagymértékben függött Németország támogatásától és a Mussolini és Pavelić által megkötött ún. római szerződés következtében Olaszország garantálhatta Horvátország függetlenségét. Pavelić pedig átadta Olaszországnak a stratégiaiailag legfontosabb partvidékét.

Mindkét „független” állam létezése és az önállósága pártfogóiknak köszönhető, amelynek ára önmaguk alárendelése volt a német, ill. olasz politikai és gazdasági érdekeknek.

1941. április 15-én, miután Szlovákia elismerte Horvátországot, J. Tiso és A. Pavelić kezdeményezték a diplomáciai kapcsolatok felvételét. A diplomácia szintjén is hangsúlyossá vált a két „testvéri” állam közötti hasonlóság: „hasonló sors és szenvedés”, „a szövetségesek iránti hűség”, „az Európa megújításáért” folytatott harc, továbbá a szlovák és a horvát nép elnyomásának kifejezése a cseh, ill. a szerb politika által.

A két állam közötti közeledési szándék ellenére sem sikerült szorosra fűzni a kapcsolatokat: a gazdasági együttműködést a horvát állam katasztrófális gazdasági helyzete tette lehetetlenné. A kulturális együttműködést teljesen áthatotta az ideológia propagálása, viszont óriási érdeklődés mutatkozott az iskolák és egyetemek közötti kapcsolatok

megerősítésében. A két állam kölcsönös reklámozásában nagy szerepet kaptak a radikális szervezetek, mint pl. Hlinka gárdája és az usztasák mozgalma.

Horvátország területét az állandósult harcok legyengítették. A szlovák rezsim pedig a diktatúra alapvető eszközeit alkalmazta és jóváhagyta a zsidó származású állampolgárok deportálását. Horvátország szintén kíméletlenül bánt az Önálló Horvát Állam ellenzőivel és a többi nemzetiséggel egyaránt, így például a horvátországi szlovák kisebbséggel is.

A két állam közötti távolság a háború vége felé egyre jobban megnyilvánult. Világossá vált, hogy a háborút egyik állam sem „élheti túl”.

Császári Éva

Idegen származásúak integrációja a kora újkori prágai társadalomba

Fejtová, Olga: Integrace příchodích cizinců do raně novověké pražské společnosti. = Český časopis historický. 116. r. 2018. 2. no. 459-485. p.

Az idegen származásúak integrációjának kérdése szorosan összefügg a migráció okaival, módjaival és nem utolsósorban a szereplőivel.

A szociális szervezetként működő kora újkori városban az idegenek betelepülése magával hozta a szociális és gazdasági fejlődést is. Ez egy olyan alapvető urbanizációs folyamat, amely magában hordozza az újonnan érkezők beilleszkedését és kirekesztődését.

A kultúrák közötti kapcsolat (interkulturalitás) elsősorban a különböző kultúrák találkozására való reflektálás, ezeknek kölcsönös elkülönülése és konfrontációja. Nemcsak az újonnan érkezők számítottak idegennek, de a zsidó lakosság és a szegények is (akiket nem lehetett a „helyi szegények” közé sorolni), a „becstelen” foglalkozásokat űzők, máshitűek és a nem teljes jogú lakosság is.

A kérdés tanulmányozását több forrás is segítheti: pl. a városi jogi iratok és az új polgárok nyilvántartási jegyzéke. Rudolf udvarának Prágába történő áthelyezésével (1583) jelentősen megnőtt a betelepülők